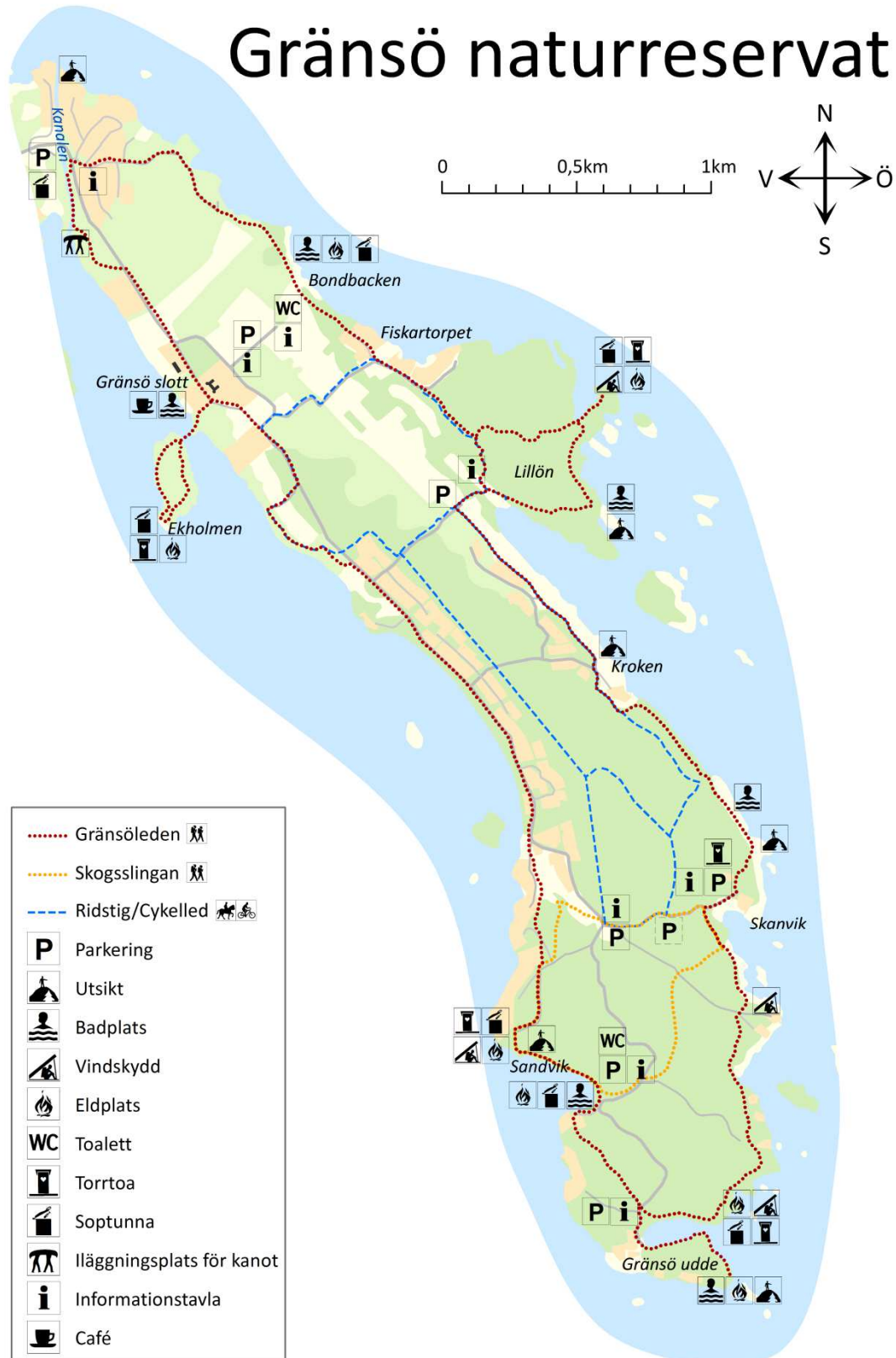

SKÖTSELPLAN FÖR GRÄNSÖ NATURRESERVAT

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

<u>UPPGIFTER OM GRÄNSÖ NATURRESERVAT</u>	3
ADMINISTRATIVA DATA	3
GRUND FÖR BESLUT	4
NATURVÅRDSORGANISATIONENS FÖRVALTNING	4
<u>SKÖTSELINSTRUKTIONER</u>	5
ALLMÄNT OM SKÖTSELN	5
PRIORITERINGSORDNING	7
<u>SKÖTSEL PER NATURTYP</u>	8
VANDRINGSLEDEN MED TILLHÖRANDE LÄGERPLATSER	8
RIDSTIGAR	8
BARRSKOG	9
ÄDELLÖVSKOG	9
BLANDSKOG	11
VÄGOMRÅDE	12
TORRÄNGAR	12
OMRÅDEN MED FÖRSTÄRKT NEKTARTILLGÅNG	13
SÄRSKILT FRILUFTSOMRÅDE	13
BADPLATSER	14
<u>SKÖTSELKARTA</u>	15
<u>FÖRESKTIFTER</u>	16

UPPGIFTER OM GRÄNSÖ NATURRESERVAT

ADMINISTRATIVA DATA

<u>Skyddsform</u>	Naturreservat
<u>Gräns</u>	Gränsö samt Ekholmen, Inom detaljplanerat område ingår endast naturmark.
<u>Kommun</u>	Västerviks kommun
<u>Registerområde</u>	Loftahammar socken
<u>Läge</u>	Området är beläget ca 2,5 km öster om Västervik i Tjust skärgård. Topografiska kartbladet: 7G SO Ekonomiska kartbladet: 7H 0a samt 7H 1a
<u>Area</u>	315 ha
<u>Fastigheter</u>	Gränsö 1:1 öster om Gränsö kanal.
<u>Markägare</u>	Västerviks kommun
<u>Upplåtelse</u>	Arrendeavtal finns beträffande fiske och bete samt skötselavtal för slottsområdet.
<u>Naturvårdsförvaltare</u>	Västerviks kommun
<u>Tillsyn</u>	Miljö- och byggnadskontoret
<u>Beslutsdatum</u>	23 februari 1995
<u>Reviderad</u>	19 juni 2017 (KF)

GRUND FÖR BESLUT

Gränsö är ett mycket välbesökt, stadsnära friluftsområde med en vacker och omväxlande natur. Gränsö utgör en halvö i innerskärgården som skiljs från fastlandet genom Gränsö kanal. Norra delen och området kring Gränsö slott utgörs av ett kulturlandskap med betade ekhagar och tätare lövdungar. Södra delen är mer kuperad och i huvudsak bevuxen med hållmarkstallskog. På Gränsö finns en vandringsled, ett flertal badplatser och här finns också Gränsö slott med plats för många kulturella evenemang. Bebyggelsen i övrigt utgörs främst av fritidshus och är koncentrerad till fyra större områden.

Gränsö avsattes som naturreservat i första hand för att säkerställa området för allmänhetens friluftsliv. Ändamålet med reservatet är också att hålla kulturlandskapet öppet och levande samt att bevara Gränsös varierade växt- och djurliv.

NATURVÅRDSORGANISATIONENS FÖRVALTNING

Miljö- och byggnadsnämnden svarar genom kommunekologens funktion för tillsynen inom naturreservatet. Nämnden har också ansvaret för all form av kommunal myndighetsprövning inom reservatets område. Kommunstyrelsen genom enheten för samhällsbyggnad ansvarar i egenskap av markägare och väghållare för den praktiska skötseln av både naturmarken, badplatserna, vägarna och parkeringarna samt alla friluftsanläggningar, detta innebär också att kommunstyrelsen bär ansvaret både för driftskostnader och kostnader kopplade till investeringar inom reservatet.

Utöver att vara klassat som naturreservat är Gränsö upptaget i nätverket Natura 2000 vilket innebär en skyddsklassning enligt både EUs Art- och habitatdirektiv och Fågeldirektiv. Eftersom den här skyddsklassningen grundar sig på den europeiska gemenskapens lagstiftning gäller den utöver både svensk lag och kommunala beslut om reservatsföreskrifter. Det är dock så att hela Gränsö inte innehåller kvaliteter av Natura 2000-typ utan skydden överlappar i praktiken bara varandra till en mindre del. När det gäller Natura 2000 är det staten genom länsstyrelsen som är både prövnings- och tillsynsmyndighet.

Gränsö omfattas också av ett utökat strandskydd på 300 m utanför detaljplanerat område. Även här är det länsstyrelsen som är både prövnings- och tillsynsmyndighet då Gränsö också är ett statligt skyddat område (Natura 2000).

SKÖTSELINSTRUKTIONER

ALLMÄNT OM SKÖTSELN

I föreliggande skötselplan har Gränsö delats in i områden efter naturtyp. Indelningen är medvetet grov och gränserna ska betraktas som ungefärliga. Varje naturtyp har tilldelats mål för skötseln som ska gynna det som bedöms vara de viktigaste värdena i respektive område. Målen är också medvetet grova och lämnar visst utrymme för tolkning. Det finns inte längre några ytor som avsatts för fri utveckling, dock finns det naturtyper vars mål i princip innebär samma sak.

Anledningen till omläggningen är att den tidigare skötselplanen varit mycket detaljerad i sina skötselinstruktioner. Tyvärr har detta i vissa fall lett till att den snarare motverkat sitt syfte eftersom det hindrat en aktiv, naturvärdesbefrämjande skötsel i områden som avsatts för fri utveckling. Det nya upplägget syftar till att fokus ska läggas på vilka värden som finns i respektive naturtyp och skötseln ska sedan prioriteras efter behov och tillgängliga resurser.

Föreliggande skötselplan innebär en förändrad inställning mot vissa arter, exempelvis finns tydliga anvisningar för skötsel av vägområden för att mota spridningen av blomsterlupin, den innehåller också en långsiktig strategi att granen ska tas bort ur skogsbeståndet och en målsättning om att invasiva arter som mink inte ska förekomma på Gränsö.

Sammanfattningsvis ska sägas att syftet med omtaget på skötselplanen är att den ska fungera *möjliggörande*, om det kommer nya uppslag som kan gynna antingen friluftslivet eller förekommande naturvärden ska dessa kunna genomföras utan att skötselplanen behöver revideras. Naturligtvis ska skötselplanen också styra skötseln mot en önskad målbild men den ska göra det utan att hindra positiv utveckling på det sätt som den tidigare planen gjort.

Friluftsliv

Huvudsyftet med naturreservatet på Gränsö är att bevara och utveckla det som friluftsområde för både Västerviksborna och tillfälliga besökare. De huvudsakliga värdena är dels kombinationen av skärgård, skog och hagmarker för naturupplevelser samt badplatserna sommartid. De viktigaste funktionerna inom reservatet för friluftslivet är Gränsöleden och skogsslingan samt badplatserna. Till leden räknas här också lägerplatserna med toaletter, vindskydd, eldstäder och sophantering. Även den verksamhet som bedrivs vid Gränsö slott är viktig för tillgängligheten och naturupplevelsen även om slottsområdet inte ligger inom reservatet eller omfattas av skötselplanen.

Kombinationen av olika naturtyper gör Gränsö intressant för många grupper under en stor del av året. Här finns möjligheter att studera växter och insekter i hagmarkerna, fåglar längs stranden och i skogen, vilda djur i skogsmarken. Man kan även bada antingen från sandstränder vid Bonnbacken eller Sandviken eller från klipporna på Skanvik, Lillön, Ekholmen eller Gränsö udde. Under höst, vinter och vår kan man med fördel studera sträckande sjöfåglar och trädlevande svampar.

Gränsöleden är i första hand en vandringsled vars syfte är att ta människor nära naturen och genom så många av Gränsös naturtyper som möjligt. Leden är en del av naturen och ska snarare

betraktas som en tillrättalagd skogsstig än något annat. Syftet är inte att leden ska fungera som motionsspår eller cykelled utan den ska ta människor ut i naturen till fots.

Det finns något uråldrigt i många av oss i känslan av att samlas runt en lägereld. Därför finns det också flera eldstäder på Gränsö, vid dessa ska det finnas torr och huggen ved, det är inte tanken att man ska hämta bränsle ur den omgivande skogen. Det finns också fyra vindskydd på den södra halvan av Gränsö för att möjliggöra enklare övernattnig.

Mellan Skanvik och Sandviken finns också skogsslingan som främst är en informationsled för att utbilda den intresserade om skogen. Slingan har tagits fram i ett samarbete mellan Västerviks kommun, Skogsstyrelsen och Södra. Slingan har ett antal numrerade stationer där man kan se och lära sig mer om olika skogliga fenomen. Till slingan finns ett tryckt informationsmaterial som kan hämtas vid slingans startpunkt vid Sandvikens parkering. Utöver detta fungerar skogsslingan också utmärkt som vandringsled, antingen i sig själv eller tillsammans med delar av Gränsöleden.

Sportfisket på Gränsö är populärt, särskilt under våren då havsöringen kommer in strandnära på utsidan och siken går in längs de grunda sandbottenarna mot lucernafjärden. Det är dock viktigt att den som fiskar inte glömmer allemansrättens gyllene regel – Inte störa, inte förstöra! Detta är särskilt viktigt vid vårens havsöringsfiske eftersom det ofta sker i samma miljöer som många fåglar häckar.

Vilda djur och jakt

På Gränsö förekommer flera olika sorters djur, däggdjursfaunan är ganska typisk för den här delen av landet, bland de stora djuren dominerar älg, vildsvin och rådjur. De högsta naturvärdena inom reservatet hittar man i den lägre faunan och då främst kopplat till äldre ädellövträdsmiljöer och mer specifikt ek. Bland annat förekommer exklusiva arter som läderbagge, svart guldbagge, mulmknäppare och ekoxe inom reservatet. Det finns också flera svampar och lavar knutna till samma typer av miljöer och fina bestånd av dagflygande fjärilar.

Även bland fåglarna håller Gränsö höga värden, kanske främst kopplat till sjöfåglarna. Gränsö är unikt genom att det samtidigt är både yttersta havsbandet längs stranden vid Skanvik och typisk innerskärgård mot Vituddsviken längst in vid Gränsö kanals södra mynning. Den här kombinationen gör att väldigt många sjöfågelarter kan hitta lämpliga miljöer någonstans kring ön. Gränsö är också en populär plats för fågelskådning.

Det finns också ett rikt bestånd av fladdermöss på Gränsö. Även dessa djur trivs i det halvöppna eklandskapet med gott om flygstråk i alléer, hagmarker och ledningsgator. Fladdermössen bor gärna i håligheter i äldre ekar.

I tidigare skötselplaner har en del fokus lagts på jakt, framförallt på rådjur eftersom man ansåg att rådjursstammen var för stor på Gränsö och att det ställde till problem som exempelvis skador på trädgårdar och liknande. I dag är läget annorlunda, rävskabben är nästan borta vilket betyder att rådjurets starkaste predator är tillbaka i livskraftiga populationer, detta tillsammans med en ökad havsörnsstam bedöms hålla rådjurspopulationen på en rimlig nivå varför ingen riktad jakt bedöms vara nödvändig.

Särskilt rådjuren är känsliga för stränga vintrar med mycket snö. Under sådana förhållanden kan en viss stödutfodring behövas för att rådjursstammen inte ska kollapsa. Detta ska dock ske restriktivt och endast på kommunens uppdrag. Någon privat utfodring av vilt får inte förekomma utan skriftligt tillstånd från Miljö- och byggnadsnämnden.

Generellt ska det inte bedrivas någon regelrätt jakt inom reservatet. Framförallt klövviltspopulationerna måste dock kontinuerligt följas och utvärderas, detta gäller särskilt vildsvinsstammen som är på stark frammarsch. Föreliggande skötselplan hindrar inte att kommunen vid enstaka tillfällen bedriver jakt för att i det enskilda fallet begränsa viltstammarna. Jakten ska dock genomföras av kommunens egna, anlitade jägare och får inte arrenderas ut.

Grundprincipen om att jakt inte ska bedrivas i reservatet gäller även fågeljakten. Här måste dock särskilt populationerna av grågås och kanadagås följas noga, båda dessa fåglars populationer ökar och de kan utgöra en sanitär olägenhet på exempelvis badplatser. Oaktat dessa begränsningar kan kommunen i det enskilda fallet bedriva jakt på predatorer för att främja särskilt utsatta arter av exempelvis sjöfåglar.

Det finns ett undantag från ovanstående ställningstagande kring jakt och det är mink och andra liknande invasiva arter (främst syftar detta på arter som tvättbjörn och mårddhund). Dessa hör inte hemma i vår natur och kan göra stor skada på djurlivet, de kan också bära med sig sjukdomar. Målsättningen är att dessa arter inte ska finnas på Gränsö överhuvudtaget och jakt, företrädesvis med fällor, ska bedrivas i så stor utsträckning som tillgängliga resurser tillåter.

En annan art som förekommer på Gränsö är igelkotten. Igelkottarna har under senare år minskat kraftigt i samhället. Orsaken till detta är inte helt klarlagd men det är tydligt att igelkottarna i allt högra utsträckning finns i städerna och kring mänsklig bebyggelse snarare än i den rena naturen. Eftersom de gärna förlitar sig på sina taggar som skydd när de känner sig hotade är de särskilt utsatta i trafiken. Det vore önskvärt att stödja igelkottarna genom att tillskapa bra övervintringsplatser för dem och också anpassa trafiken.

PRIORITERINGSORDNING

När prioriteringar i förvaltningen av reservatet görs ska de göras i enlighet med reservatets syfte. Det betyder ledsystemet med lägerplatser, ledmarkeringar, spänger och stättor tillsammans med badplatserna har högst prioritet. Därefter ska ädellövsmiljöerna väljas, fokus ska framförallt läggas på att bibehålla det bete som vi har idag samtidigt som uppväxande lövträd sparas för att kontinuiteten ska kunna bibehållas. Därefter ska skötsel av barrskogsområdena, torrängarna och blandskogen prioriteras.

Finns medel till investeringar ska dessa i första hand gå till att öka tillgängligheten till reservatet, både för den breda allmänheten men också för särskilda grupper som rörelsehindrade, äldre eller liknande. Här ingår också utökade informationsmaterial om de naturvärden som finns i reservatet. I andra hand ska naturvärdesbefrämjande åtgärder prioriteras.

Om möjlighet ges till utökat bete ska, i första hand, torrängen mellan parkeringen och bonnbackens badplats väljas, därefter idag obetade ädellövsmiljöer och i sista hand barrskog och igenplanterad tidigare åkermark.

SKÖTSEL PER NATURTYP

VANDRINGSLEDEN MED TILLHÖRANDE LÄGERPLATSER

På Gränsö finns två huvudsakliga vandringsleder; Gränsöleden och Skogsslingan. Båda är vandringsleder och ska ses som en del av naturen. Lederna är inte anpassade för exempelvis rullstolar eller barnvagnar utan har mer karaktären av stigar. Där lederna passerar blötare partier finns spänger och där de korsar staket eller betesmarker finns antingen grindar eller stättor. På fyra platser finns lägerplatser med vindskydd, här finns också toaletter och soptunnor.

Mål och skötsel:

Vandringslederna är, tillsammans med badplatserna, hjärtat i naturreservatet. Inför varje säsong ska lederna gås igenom noga så alla spänger, stättor och ledmarkeringar är på plats. Det här arbetet ska vara färdigt inför sommarsäsongen, senast till början av maj men helst redan till påskhelgen. I genomgången ska också området kring leden städas. Höstens och vinterns stormar drar ofta upp mycket skräp från havet och det är viktigt att detta samlas in och tas om hand. Inför varje sommarsäsong ska också lägerplatserna gås igenom och ställas i ordning på samma sätt som själva leden. Gränsöleden ska vara tydligt markerad med röd färg och skogsslingan med orangefärg. Skogsslingans stationer utmärks med gula markeringar med gröna siffror.

Löpande under säsongen ska sedan sopor och toaletter tömmas, ved fyllas på och allmän tillsyn vidhållas så både led och lägerplatser hålls hela, rena och välkomnande. Omfattningen på detta ska anpassas efter behovet, det betyder att under den intensivaste perioden på sommaren måste tillsyn ske flera gånger i veckan.

Om medel finns är det positivt om delar av ledsystemet kan anpassas för ökad tillgänglighet. Framförallt ska sådana insatser göras på norra Gränsö, kring Bonnbackens badplats, slottet och på Ekholmen.

På vandringsleden ska ingen cykling tillåtas utan fokus ska ligga på friluftsliv till fots.

RIDSTIGAR

På Gränsö finns ytterligare ett ledsystem markerat med blått nämligen ridstigarna. Stigarna utgår från det s.k. Sommarstallet vid korsningen mellan Gränsövägen och Fiskartorpsvägen och går sedan i olika öglor söderut.

Mål och skötsel

Lederna ska fortsättningsvis hållas öppna och anpassas så de är lämplig för ridning och cykling. Längs sträckningen ska lederna markeras med blå färg. Nära samråd ska ske med Västerviks ortens Ryttaförening (VORF) vid skötsel av ledsystemet.

BARRSKOG

Barrskogen är den dominerande naturtypen på södra halvan av Gränsö. Den förekommer i olika former från den rent urskogsartade hållmarkstallskogen, sandskogen kring Bondbacken och till de unga tallplanteringarna där tidigare brukad mark planterats igen. Huvudsakligen består barrskogen av tall men det förekommer också inslag av gran. Stora delar av barrskogen visar tecken på kraftig mänsklig påverkan, syftet med skötseln av reservatet är att på sikt minska dessa tecken samt att minska behovet av skötsel.

Mål och skötsel:

Barrskogen på Gränsö ska vara av naturskogskaraktär. All skötsel ska inriktas mot flerskiktad, olikåldrig skog. I de bördigare delarna med tydligt planterad skog ska ett ökat inslag av lövträd prioriteras. På sikt ska all gran fasas ut ur skogsbeståndet. Inslaget av död ved ska öka. Skogsbete är önskvärt dock har detta lägre prioritet än i de rena hagmarkerna och lövskogsmiljöerna. Åtgärder för att öka mängden död ved ska genomföras vid varje skoglig åtgärd exempelvis kan träd i soliga lägen ringbarkas,

I hållmarkerna ska gles tallskog finnas, träden i dessa marker är fåtaliga och senvuxna. Skogen ska vara av urskogskaraktär, detta innebär att all föryngring ska ske naturligt och spontant. Död ved ska sparas. Endast sparsamma skötselåtgärder ska vidtas och då endast för att öka framkomligheten på vandringsleden. Det är viktigt att skogen omkring hållmarkerna sköts så den inte skuggar hållmarksskogen.

I all svensk skogsmark råder brist på hålträdsmiljöer. Därför kan man gärna i barrskogen förstärka dessa kvaliteter med uppsättning av holkar, holkarna får dock inte konkurrera med naturliga hålträd. Man kan också arbeta med veteranisering av friska träd.

Vid avverkning ska högstubbar skapas och en andel färsk ved ska sparas i högar i solbelysta lägen. Vid avverkning ska sälj och andra blommande träd och buskar sparas i soliga lägen för att gynna nektartillgången.

Om resurser finns kan de områden som tidigare varit brukad mark i någon form med fördel öppnas upp igen. Om så sker ska fokus läggas på tillskapandet av betesmarker. Det är lämpligt att en sådan övergång sker successivt med inledande gallring och skogsbete så att man över tid kan utvärdera om området är lämpligast som skog, skogsbete eller hagmark.

ÄDELLÖVSKOG

På Gränsö förekommer huvudsakligen ädellövskogen i två huvudsakliga former; betad och icke betad skog. Det finns ingen tydlig gräns mellan dessa utan det är helt den mänskliga hävden som avgör i vilket fack ett givet skogsområde för tillfället befinner sig. Ädellövskogen är koncentrerad till den norra halvan av Gränsö, framförallt på de marker som historiskt brukats i anslutning till slottet.

Det finns extremt höga naturvärden kopplade till, framförallt, äldre ek på Gränsö. Huvudsakligen återfinns dessa värden i den lägre faunan (alltså bland insekterna) där läderbaggen och ekoxen är de mest kända arterna. Det finns dock en hel del ytterligare kända förekomster av arter som svart guldbagge, mulmknäppare och olika glasvingar från ön. I hagmarkerna närmast Kanalområdet finns också ett relativt stort bestånd av nattviol.

Mål och skötsel:

För att höga naturvärden kopplade till ädellövträd ska kunna uppstå och bevaras krävs mänsklig hävd, framförallt bete. Det långsiktiga målet bör vara att all ädellövskog på hela Gränsö ska betas, i dagsläget är det dock av mycket stor betydelse att betet bevaras på de ytor som idag är beteshävdade. Om det är möjligt bör gärna valet av betesdjur varieras år från år och det får gärna finnas inslag av nötkreatur. Detta för att olika djurslag har olika preferenser i vad de äter. Det är dock mycket viktigare att markerna faktiskt betas än att det detaljstyrs vilka betesdjur som används.

Samtliga ädellövskogar ska också kontinuerligt frihuggas så att solljuset kommer åt både grenar, stammar och liggande död ved. Barrträd ska successivt fasa bort men det är viktigt att buskar som sälg, en, nypon och slånbar sparas eftersom de både ger skydd för småfåglar och skyddar unga träd från betesdjuren. Det är av stor vikt att ädellövsskogen blir mer fleråldrig så att gamla träd naturligt kan ersättas av yngre, därför måste skötseln drivas på ett sådant sätt att unga träd sparas i tillräcklig omfattning.

All död lövved som naturligt uppstår i dessa marker ska bevaras, stående döda träd ska bevaras stående så länge de inte utgör en påtaglig risk för några stråk där människor ofta rör sig (tomter, leder, ridstigar, cykelbanor eller liknande). Om avverkning sker ska också en andel färskt virke lämnas i markerna, detta ska samlas i högar på solbelysta platser. Vid avverkning ska också högstubbar lämnas.

I ädellövsskogen uppstår ofta hålträd som är viktiga både för vissa fågelarter, fladdermöss och för insekterna. För att förstärka dessa kvaliteter kan man medvetet skada i övrigt friska träd (s.k. veteranisering) i områden där få hålträd finns, detta är också en metod som kan användas för att åldra vissa träd i förtid i bestånd med jämn medelålder. Om möjligheten finns kan hålmiljöerna förbättras genom uppsättning av holkar, dessa får då gärna vara inriktade mot fladdermöss och ugglor men även andra arter kan tänkas. Holkarna får dock inte placeras så de konkurrerar med naturliga hålträd.

Det är väsentligt att all avverkning sker under strikt kontrollerade former eftersom ädellövträden ofta är känsliga för markkompaktering över rotsystemet. Körning med skogsmaskiner ska begränsas så långt det går och planering av alla åtgärder ska ske i nära samarbete med kommunens ekologifunktion.

Sälg och andra blommande träd och buskar ska särskilt sparas i soliga kantzoner för att förbättra nektartillgången.

BLANDSKOG

Det finns idag bara ett tydligt blandskogsområde på Gränsö och det är den igenväxande tidigare hagmarken mellan Rytartorpet och Skanviksvägen. I området finns flera äldre ekar men också mer fuktälskande och snabbväxande lövträd tillsammans med tall. Området är en svacka som avvattnar de högre liggande skogsområdena öster om Gränsövägen. Avvattningen sker idag i ett dike som flyter genom mitten av området och leder vattnet ner mot Lucernafjärdens strand. Genom området går också både Gränsöleden och skogsslingan.

Området är en populär fikaplatz. Många väljer platsen som utgångspunkt för att antingen vandra skogsslingan eller Gränsöleden runt udden eftersom det finns parkeringsmöjligheter i anslutning till korsningen mellan Gränsövägen och Skanviksvägen. Här finns också några bord uppställda.

Mål och skötsel:

Det långsiktiga målet med området är att det ska vara ett relativt öppet lövskogsområde med visst fokus på de mjukare och mer fuktälskande träslagerna som asp, al och björk. De stora ekar som finns i området ska frihuggas så att de står öppna och solbelysta. Förekommande barrträd ska successivt tas bort.

Om det finns möjlighet är det ett område som skulle gynnas av beteshävd. Dock bör man här fokusera på betesdjur som inte upplevs som otäcka av människor som vandrar antingen skogsslingan eller Gränsöleden. Troligtvis är får de lämpligaste djuren i området. Det finns också en potentiell konflikt i att platsen är en populär utflyktsplats. En potentiell lösning skulle kunna vara att man bara betar den del av området som ligger norr om skogsslingan och manuellt sköter den södra delen. Eftersom det finns god förekomst av mjukare träslag är området gynnsamt för fågellivet, därför är det viktigt att en del buskar bevaras som skydd för fåglarna. Det är också viktigt att död ved sparas. Sälgn och vide som blommar tidigt på våren och gärna trivs i våtare marker ska också sparas för att gynna tidigt flygande fjärilar, även andra blommande träd och buskar är viktiga för att förstärka nektartillgången.

Sumpskogar

Sumpskogarna domineras av al och på Gränsö finns företrädesvis två områden, dels vid stranden söder om Bondbackens badplats och dels i det tidigare sundet mellan Lillön och Gränsö. Sumpområdena är viktiga för både fåglar och insekter men även för groddjur.

Skötsel och mål:

I allt väsentligt ska dessa områden lämnas orörda. Det föreligger inget gallringsbehov utan alarna ska på naturlig väg få utvecklas. Det är viktigt att fuktigheten bevaras så diken och liknande avvattningar ska inte genomföras. Död ved ska sparas där den uppstår under förutsättning att det inte påverkar lederna eller stigarna. Dessa områden är mycket lämpliga för uppsättning av holkar för både fåglar och fladdermöss. I de riktigt strandnära lägena sätts med fördel större holkar upp för hålhäckande sjöfåglar som skrakar och knipor. Holkarna ska dock inte placeras så de konkurrerar med naturliga hålträd. Om gran skulle få fäste i sumpskogarna ska den huggas bort.

VÄGOMRÅDE

Vägrenar har i nutid utvecklats till den sista biotopen för många arter som tidigare återfanns i näringsfattiga ängs- och hagmarker. Miljön är också viktig som spridningsväg för många arter eftersom vägarna utgör ett nätverk i landskapet. De här miljöerna är ofta karga och näringsfattiga och kräver ingen omfattande skötsel. På Gränsö som på många andra ställen i landet hotas dock den naturliga floran och därmed också faunan av konkurrens från blomsterlupiner.

Skötsel och mål

Skötselanvisningarna avser i första hand det kommunala vägnätet. Västerviks kommun ser dock gärna att de samfällighetsföreningar som förvaltar egna vägar arbetar i enlighet med skötselplanen,

Vägrenarna på Gränsö ska utgöra torrängar med uteslutande inhemska arter. De ska vara blomrika och ska tillåtas växa sig så höga som de blir på en växtsäsong. Blomsterlupinen ska utrotas från Gränsö.

Vägrensslätter ska genomföras vid två tillfällen under året. I början på sommaren ska en riktad slåtter mot blomsterlupiner genomföras, syftet med den insatsen är att blommorna ska få växa sig vuxna och gå i blom men inte hinna sätta frön före slåttern. Tanken är att de ska binda upp så mycket energi som möjlig men inte hinna fortplanta sig. Normalt är det lämpligt att genomföra den här slättersinsatsen i veckan före midsommar men det ska ske i nära samarbete mellan väghållaren och kommunens ekologifunktion. Om det här inte räcker för att tränga tillbaka blomsterlupinen kan någon form av kemisk bekämpning övervägas.

Därefter ska vägrenarna få växa fritt fram till de blommande växterna hunnit sätta frö och fälla dessa. Det är dock väsentligt att vägrenarna slåttas för att hindra buskar och träd från att ta över, men det är lika väsentligt att det görs så sent som möjligt på säsongen. Slåttern får tidigast genomföras under andra halvan av augusti men helst inte förrän i början på september. Om vägrenarna upplevs som ett trafiksäkerhetsproblem ska i första hand hastigheten utredas och eventuellt sänkas.

Om vägdiken och liknande behöver rensas ska detta göras i samråd med kommunens ekologifunktion. Vägslänterna ska inte beläggas med matjord utan med sandiga material. Ska något sås in ska det vara växter som trivs i den typen av miljöer och som förekommer naturligt i landet. Det är också önskvärt att man väljer en frömix med lång blomningssäsong. Generellt är det bra med mekaniska störningar i de här miljöerna.

Om möjligheter finns kan dessa områden vara lämpliga för att förstärka nektartillgången på Gränsö. Det får dock inte ske någon gödsling eller jordförbättring utan de växter som tillförs ska väljas utifrån att de dels är naturligt förekommande i vår del av landet och dels att de trivs i sandig och utsatta miljöer.

TORRÄNGAR

Utöver vägrenarna finns bara en utpräglad torräng på Gränsö och det är området mellan parkeringen och Bonnbackens badplats. Här är jorden sandig och näringsfattig vilket gynnar flera arter av både växter och insekter.

Mål och skötsel

Målbilden är att bevara områdets torrängskaraktär med för naturtypen representativa växter och djur. Det här kan göras på flera sätt men gemensamt handlar det om att hindra buskvegetationen från att ta över samt att successivt ytterligare utarma jorden. Ett alternativ för området är slätter, antingen mekanisk eller manuell. Det centrala är dock att det slagna gräset samlas ihop och forslas bort. Stefan Ekroth har i sitt förslag till skötselplan förordat bete, han påpekar dock att man då måste arbeta för att försöka samla den gödsel som uppstår på ett ställe. Detta kan dock göras genom att man bygger ett enklare väderskydd för djuren och ser till att de får vatten samt har tillgång till en saltsten där.

OMRÅDEN MED FÖRSTÄRKT NEKTARTILLGÅNG

Längs med parkeringen vid Bondbackens badplats finns ett dike. Diket är näringsrikt och fuktigt och utgör en lämplig plats för att öka nektartillgången på Gränsö. Stefan Ekroth påpekade i sitt förslag till skötselplan från 2014 att framförallt fjärilsfaunan på Gränsö skulle gynnas av en ökad nektartillgång och det här diket bedöms vara ett bra ställe att inleda arbetet på.

Skötsel och mål

Diket ska bli en blommande oas i landskapet. Det ska blomma sommaren igenom och ska erbjuda gott om nektar för insekterna. Utöver det ska det också vara ett estetiskt lyft för området.

Längs dikeskanterna ska blommande växter sås in. Framförallt ska fokus läggas på inhemska arter som passar i miljön och företrädesvis gula och lila blommor. Det är viktigt att den frömix som väljs är självföryngrande antingen genom spontan frösådd eller genom att växterna är perenna. Det är också viktigt att frömixen ger en så lång blomningssäsong som möjligt. Det kan vara lämpligt att spara någon sälj i ett soligt läge längs diket för att få igång nektarproduktionen så tidigt som möjligt.

För att förhindra igenväxning ska dikeskanterna slåttas årligen, detta ska ske sent på växtsäsongen och förslagsvis görs det samtidigt som den andra vägrensslåttern genomförs.

Om den här skötseln slår väl ut ska den utvecklas till att omfatta samtliga diken i de öppna hagmarkerna. Det är även tänkbart att en bård med blommande växter sås in i den övre kanten av scoutgårdet mot Gränsövägen.

SÄRSKILT FRILUFTSOMRÅDE

Tre områden har ritat in som särskilda friluftsområden i skötselkartan. Det är dels den östra stranden av Gränsö kanal, både norr och söder om bron, och dels ett område nere vid stranden vid Kroken. I dessa områden ska tillgänglighet och friluftsvärden prioriteras högre än naturvärden vid skötseln.

Skötsel och mål

Områdena ska vara tillgängliga för alla. Längs kanalen ska gräset hållas kortklippt och det ska finnas parkeringsplatser för bilar med handikappstillstånd, det ska också finnas plats nog för de halvstora bussar som används av äldreboenden och gruppboenden. I övrigt ska ingen parkering tillåtas i de här områdena, den som är frisk förväntas orka gå från de ordinarie parkeringsplatserna vid kanalen. Längs kanalen ska det också finnas bord och bänkar, sophantering och insamlingskärl för engångsgrillar. På den norra sidan om bron ska hävden utvecklas och bord och sopkärl tillföras. Remsan framför husen norr om bron ska vara tillgänglig för allmänheten, här får inga privata möbler finnas. De intilliggande fastigheterna ska avgränsas mot kanalen för att en tillfällig besökare tydligt ska se vad som är tomtmark och vad som är en del av reservatet.

Området vid Kroken ska iordningsställas. Marken ska grusas och packas så den blir tillgänglig även med rullstol och rullator. Bänkar och bord ska finnas tillsammans med samma typ av sophantering som i området vid kanalen. I det här området ska särskilt fokus läggas på tillgängligheten för den som har svårt att röra sig. I anslutning ska både en vändögla för mindre bussar och handikappsparkering anläggas. Om platsen räcker kan även någon enstaka vanlig parkeringsplats tillskapas.

BADPLATSER

Badplatserna är sommartid mycket välbesökta på Gränsö. Sju platser har pekats ut som särskilt viktiga platser för bad, dessa är vid slottet, sydspetsen på Ekholmen, Bonnbacken, två platser på utsidan av Lillön, klipporna vid Skanvik och Sandviken. Det finns betydligt fler platser där det badas på Gränsö, men de här bedöms vara de viktigaste. Badplatserna erbjuder olika former av bad och också olika grader av tillgänglighet. Sandviken, slottsparken och Bonnbacken är de tillgängligaste och de som passar mindre barn bäst. Övriga platser erbjuder klippbad vilket kräver simkunnighet och en viss fysisk förmåga. Det bör noteras att badplatsen i slottsparken inte ligger inom Gränsö Naturreservat varför dess skötsel inte regleras av den här skötselplanen.

Skötsel och mål

Varje badplats ska skötas utifrån sina förutsättningar. Gemensamt för dem är dock att sophantering ska finnas i rimlig anslutning till badplatserna, likaså ska det finnas kärl för insamling av engångsgrillar samt grillplatser. Även toalettmöjligheter ska finnas.

Vid Bonnbacken och Sandviken ska barnen och människor med begränsad rörlighet prioriteras. Sandstränderna ska som minst rensas från tång och liknande inför varje badsäsong och därefter vid behov. Städning avseende skräp och liknande ska ske i tillräcklig omfattning för att stranden ska upplevas som ren, detsamma gäller tömning av sopkärl, påfyllning av ved och liknande.

SKÖTSELKARTA

UPPGIFTER OM GRÄNSÖ NATURRESERVAT

ADMINISTRATIVA DATA

<u>Skyddsform</u>	Naturreservat
<u>Gräns</u>	Gränsö samt Ekholmen, Inom detaljplanerat område ingår endast naturmark.
<u>Kommun</u>	Västerviks kommun
<u>Registerområde</u>	Loftahammar socken
<u>Läge</u>	Området är beläget ca 2,5 km öster om Västervik i Tjust skärgård. Topografiska kartbladet: 7G SO Ekonomiska kartbladet: 7H 0a samt 7H 1a
<u>Area</u>	315 ha
<u>Fastigheter</u>	Gränsö 1:1 öster om Gränsö kanal.
<u>Markägare</u>	Västerviks kommun
<u>Upplåtelse</u>	Arrendeavtal finns beträffande fiske och bete samt skötselavtal för slottsområdet.
<u>Naturvårdsförvaltare</u>	Västerviks kommun
<u>Tillsyn</u>	Miljö- och byggnadskontoret
<u>Beslutsdatum</u>	23 februari 1995

GRUND FÖR BESLUT

Gränsö är ett mycket välbesökt, stadsnära friluftsområde med en vacker och omväxlande natur. Gränsö utgör en halvö i innerskärgården som skiljs från fastlandet genom Gränsö kanal. Norra delen och området kring Gränsö slott utgörs av ett kulturlandskap med betade ekhagar och tätare lövdungar. Södra delen är mer kuperad och i huvudsak bevuxen med hållmarkstallskog. På Gränsö finns en vandringsled, ett flertal badplatser och här finns också Gränsö slott med plats för många kulturella evenemang. Bebyggelsen i övrigt utgörs främst av fritidshus och är koncentrerad till fyra större områden.

Gränsö avsätts som naturreservat i första hand för att säkerställa området för allmänhetens friluftsliv. Ändamålet med reservatet är också att hålla kulturlandskapet öppet och levande samt att bevara Gränsös varierade växt- och djurliv.

FÖRESKRIFTER

A. Föreskrifter med stöd av 7 kap. 5 § Miljöbalken angående markägares och annan sakägares rätt att förfoga över fastighet inom reservatet

Utöver vad i lag och författning är föreskrivet skall inom området gälla *förbud* att:

1. uppföra helt ny byggnad.
2. anlägga väg, brygga eller liknande åtgärd.
3. bedriva täkt, gruvbrytning, utfyllnad, dikning, tippning eller annat som påverkar topografin ovan eller under vattenytan.
4. anlägga plats för husvagnsuppställning eller camping.
5. skada eller förstöra berghällar, t.ex. genom eldning, inhuggning eller liknande.
6. bedriva skogsbruk annat än efter de riktlinjer som framgår av bifogad fastställd skötselplan.
7. skogsplantera åker eller betesmark.

8. använda kemiska bekämpningsmedel i skogs- och jordbruket, undantag kan dock göras för bekämpning av invasiva växtarter om mekanisk bekämpning misslyckats
9. företa skogsgödsling.
10. ta bort eller skada odlingsröse.
11. företa gödsling av tidigare ogödslade betesmarker (åkrar undantaget).
12. upplåta mark- eller vattenområde för militära övningar under tiden 1 april till 31 juli.
13. anordna tävling eller annat liknande organiserat nyttjande av allemansrätten under perioden 1 april till 31 juli

B. Föreskrifter med stöd av 7 kap. 6 § miljöbalken angående markägares och annan sakägares skyldighet att tåla visst intrång

Markägare och innehavare av särskild rätt till marken förpliktas tåla det intrång som kan komma att erfordras för områdets skötsel i enlighet med fastställd skötselplan.

C. Föreskrifter med stöd av 7 kap. 30 § Miljöbalken om vad allmänheten har att iakttaga inom reservatet

Utöver vad i lag och författningar är föreskrivet skall gälla *förbud för allmänheten* att:

1. skada eller borttaga fasta naturföremål eller ytbildningar
2. skada eller förstöra berghällar, t.ex. genom eldning, inhuggning eller liknande.
3. göra upp eld annat än på särskilt anvisade platser.
4. skada eller borttaga träd och buskar.
5. medföra okopplad hund under någon tid av året.
6. rida annat än på ridstigar och vägar enligt karta 2.
7. cykla annat än på ridstigar (blåmarkerade leder), vägar och cykelbanor.
8. föra motordrivna fordon annat än på vägar.
9. skada hägnader eller andra anordningar
10. anordna tävling eller annat liknande organiserat nyttjande av allemansrätten under perioden 1 april till 31 juli

D. Föreskrifter med stöd av 3 § förordningen om områdesskydd enligt Miljöbalken rörande naturvårdsförvaltningen

1. Kommunen meddelar föreskrifter om vården genom att fastställa bifogade skötselplan.
2. Utmärkning av naturreservatets gräns skall utföras enligt svensk standard (SIS 03 15 22)
3. Reservatet ska från naturvårdssynpunkt förvaltas av Västerviks kommun i Kalmar län. Vid förvaltningen skall samråd fortlöpande äga rum med andra berörda myndigheter, markägare och andra sakägare.

Syftet med naturvårdsförvaltningen skall vara att främja det rörliga friluftslivet, att hålla kulturlandskapet öppet och levande samt bibehålla områdets varierade djur och växtliv.

Undantag från skydds-föreskrifterna ansöks hos Miljö- och byggnadskontoret, Västerviks kommun.